

Bouwsteen ten behoeve van de VHR-opgave

Soorten van de Vogelrichtlijn¹ voor zover betrokken bij de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden

A045 Brandgans² *Branta leucopsis*, niet-broedvogel (Versie oktober 2024)

Deze bouwsteen richt zich op de Brandgans in de hoedanigheid van niet-broedvogel. De Brandgans is in ons land een doortrekker en wintervogel in zeer groot aantal, en sinds 1988 is er ook sprake van een broedpopulatie. Oorspronkelijk komt de Brandgans buiten de broedtijd in Nederland vooral voor op kwelders en schorren in wadgebieden en estuaria (Waddenzee, Deltagebied). Tegenwoordig, na toename van de populatie, verblijven ze ook in grote aantallen in open agrarisch gebied, vooral op cultuurgrasland. Brandganzen hebben een voorkeur voor voedselgebieden die minder dan 10 km liggen van grote open wateren, die worden benut als slaappleatsen. Die slaappleatsen liggen in intergetijdengebieden, estuaria, grote meren en grote rivieren. Brandganzen zijn planteneters en foerageren op diverse grassen, ook wel op blad, stengels of wortels van biezen of russen en kruidachtige planten. De in ons land overwinterende Brandganzen behoren tot de flyway die zich uitstrekt van Rusland (Barents zee) via de landen rond de Oostzee, tot in Nederland en Duitsland (Noordzeegebied). Elke winter komt meer dan de helft van deze flyway naar ons land. Nederland is voor de Brandgans dan ook een overwinteringsgebied van groot internationaal belang (60%). De Nederlandse broedpopulatie bedraagt minder dan 5% van de flyway-populatie.

I. Samenvatting

Landelijk doel³

Vigerend landelijk doel (zie doelendocument, ministerie van LNV 2006) <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van gemiddeld 140.900 vogels (seizoensgemiddelde⁴).</i>	140.900 vogels (seizoensgemiddelde)
Voorstel nieuw landelijk doel 2050 <i>Behoud omvang en kwaliteit leefgebied voor een populatie van ten minste 124.000 vogels (seizoensgemiddelde), waarmee een gunstige Staat van Instandhouding wordt behouden.</i>	124.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Gunstige Referentiewaarde Populatie <i>Omvang populatie behorende bij de toestand waarin een populatie in ons land in een ecologisch 'gezonde' situatie verkeert (zie Vogel et al. 2021).</i>	124.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Huidige populatieomvang <i>Gemiddeld aantal vogels in de periode 2014/15-2019/20 (seizoensgemiddelde).</i>	370.000 vogels (seizoensgemiddelde)

Voorstel voor regionale opgave

Het aantal vogels per regio (provincies en rijkswateren) en de regionale opgaves voor 2050 zijn in tabel 1 weergegeven. Voor de provincies is dit exclusief het aandeel rijkswateren. In deze bouwsteen zijn de rijkswateren gedefinieerd als het voortouwgebied⁵ van Rijkswaterstaat (RWS). Omdat er voor de Brandgans als niet-broedvogel geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave. In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. De Brandgans komt buiten de broedtijd verspreid over heel

¹ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand (PB 2010, L 20), zoals laatstelijk gewijzigd bij verordening (EU) nr. 2019/1010 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juni 2019 (PB 2019, L 170).

² Genoemd in bijlage I van de Vogelrichtlijn. Voor Natura 2000-gebieden relevant als niet-broedvogel.

³ Het vigerende landelijke doel is niet zonder meer te vergelijken met het voorgestelde nieuwe landelijke doel. Bij het voorgestelde nieuwe landelijke doel is gebruik gemaakt van sinds 2006 beschikbaar gekomen nieuwe gegevens en informatie, correcties en voortschrijdend inzicht m.b.t. de in Nederland aanwezige vogelpopulaties (zie ook van Kleunen et al. 2017). Daarnaast zijn er verschillen in de systematiek om de landelijke doelen te bepalen (ministerie van LNV 2006, Vogel et al. 2021).

⁴ De som van maandelijks schattingen (tellingen en modelvoorspellingen voor juli-juni), gedeeld door 12. Seizoensgemiddelde is een maat voor de aanwezigheid van een soort in het gehele niet-broedseizoen waar afzonderlijke maandaantallen sterk van elkaar kunnen wisselen. Ze geven een betrouwbaarder beeld dan seizoensmaxima, waar toeval een grotere rol speelt.

⁵ Natura 2000-gebied waar RWS of een provincie voortouwnemer is. De rol van voortouwnemer is vooral die van eerst verantwoordelijke bij het opstellen van het beheerplan.

Nederland voor, waarbij Friesland en de rijkswateren de belangrijkste regio's zijn met respectievelijk 37% en 28% van de winterpopulatie.

Tabel 1. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Brandgans als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald. Bij een onzekere trend is geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
Friesland	140.000	37%	matige toename	46.000
rijkswateren	100.000	28%	n.b.	34.500
Zuid-Holland	35.000	9%	stabiel	11.700
Noord-Holland	22.000	6%	sterke toename	7.400
Zeeland	21.000	6%	matige toename	7.000
Gelderland	13.000	4%	matige toename	4.400
Groningen	12.000	3%	matige toename	4.000
Flevoland	7.000	2%	sterke toename	2.300
Utrecht	7.000	2%	onzeker	2.300
Overijssel	5.000	1%	onzeker	1.700
Noord-Brabant	5.000	1%	onzeker	1.700
Drenthe	2.000	1%	sterke toename	650
Limburg	1.000	<1%	matige toename	350
Landelijk	370.000	100%	matige toename	124.000

Prioritering

De Brandgans bevindt zich als niet-broedvogel in een gunstige Staat van Instandhouding en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

II. Inhoudelijke onderbouwing van de bouwsteen

1. Staat van Instandhouding (SvI)

De huidige SvI van de Brandgans als niet-broedvogel wordt als ‘gunstig’ beoordeeld:

Verspreidingsgebied	gunstig
Populatie	gunstig
Leefgebied	gunstig
Toekomstperspectief	gunstig
Staat van Instandhouding	gunstig

Het verspreidingsgebied, waarbij het gaat om de buitengrens van het gebied waarbinnen de soort voorkomt, is stabiel in vergelijking met de periode rond 1980, dus ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn. De huidige populatieomvang (2014/15-2019/20) ligt met 370.000 vogels (seizoensgemiddelde) ruim boven de Gunstige Referentiewaarde (GRW) voor de populatie van 124.000 vogels (zie soortspecifieke onderbouwing hieronder, generieke uitleg box 1, tabel 2). In combinatie met een sterke toename van de aantallen op de lange termijn (1980/81-2019/20; figuur 1) leidt dit tot een gunstige beoordeling van het aspect populatie. De omvang en kwaliteit van het leefgebied zijn voldoende om het aantal vogels op een gunstig niveau in stand te houden. Ondanks een recente stabilisatie van de aantallen (figuur 1) duidt de trend over de laatste 12 seizoenen nog op een toename. Er zijn geen ontwikkelingen die de gunstige SvI op de langere termijn in de weg staan, waarmee het toekomstperspectief wordt beoordeeld als ‘gunstig’. In het doelendocument (ministerie van LNV 2006) werd de SvI tevens op alle aspecten als ‘gunstig’ ingeschat.

Nadere onderbouwing GRW⁶

Voor de bepaling van de GRW voor Brandgans als niet-broedvogel is afgeweken van de methodiek zoals omschreven in box 1 en Vogel *et al.* (2021). Voor de gehele flyway-populatie in de winter is namelijk eerder een GRW bepaald in het kader van het Adaptive Flyway Management Plan (AFMP) voor Brandgans (Nagy *et al.* 2021) binnen de African-Eurasian Waterbird Agreement (AEWA). Deze waarde is vastgesteld op grond van het internationale aantal in 2000 (het gaat dan om 380.000 individuen in de hele flyway). Gezien het grote aandeel van de flyway-populatie dat in ons land verblijft in de winter is de GRW voor Nederland hierop gebaseerd. Rekening houdend met een aandeel van 56% van de gehele flyway-populatie (gegevens 2014/15-2019/20), komt dit uit op een GRW voor de niet-broedpopulatie van 124.000 vogels (seizoensgemiddelde).

Tabel 2. Informatie over de populatieomvang- en ontwikkelingen die betrokken is bij de beoordeling van de Staat van Instandhouding (SvI).

Aspecten kerngetallen SvI	Periode	Conclusie/output
Huidige populatieomvang	2014/15-2019/20	370.000 vogels (seizoensgemiddelde)
Beoordeling korte termijntrend	2008/09-2019/20	matige toename (3,5% per jaar)
Beoordeling lange termijntrend	1980/81-2019/20	sterke toename (7,4% per jaar)
Gunstige Referentiewaarde Populatie	zie tekst	124.000 vogels (seizoensgemiddelde)

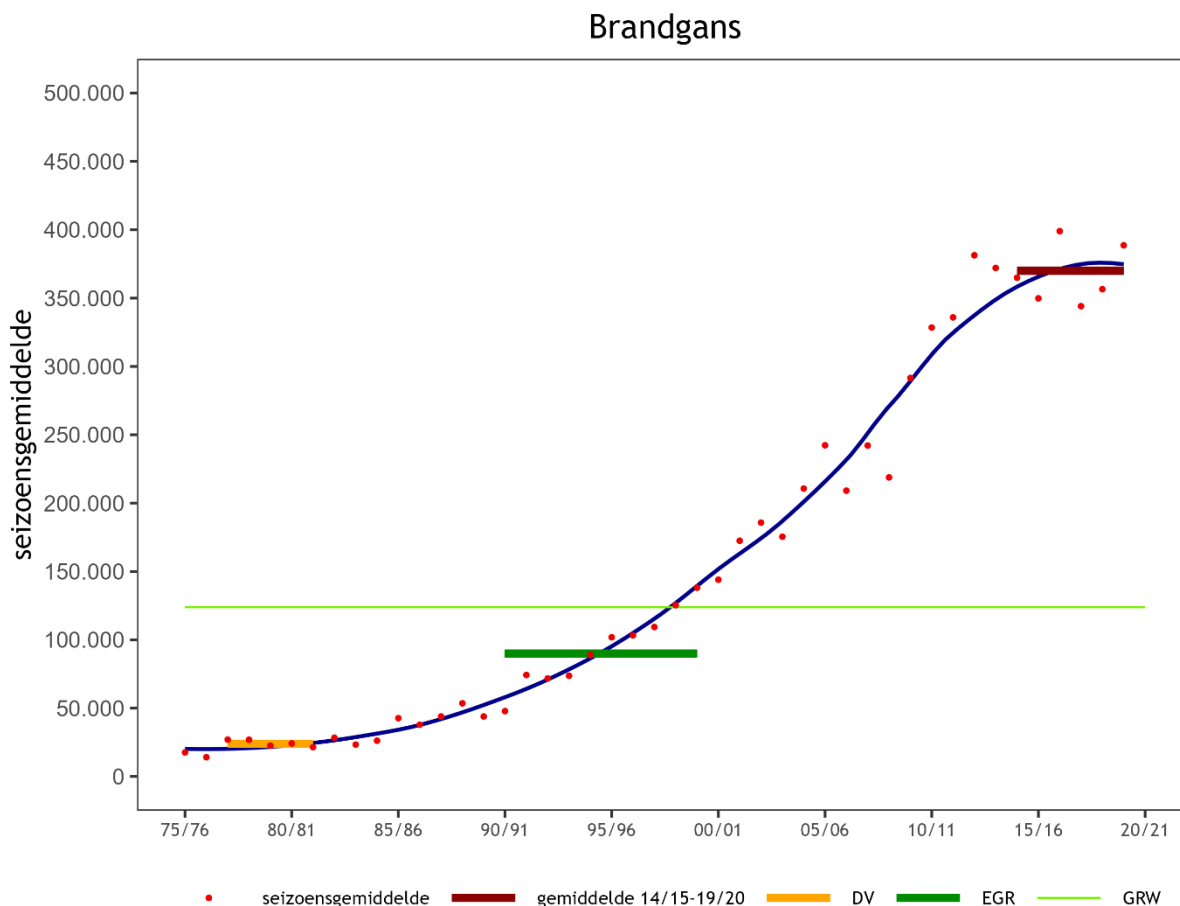
⁶ De te nemen stappen voor het bepalen van de GRW voor niet-broedvogels worden in detail toegelicht in Vogel *et al.* (2021), waarbij het stroomschema in figuur 5.5 (bepaling GRW) wordt gevolgd. Zie ook de generieke uitleg in box 1 van deze bouwsteen.

Box 1. Wat is de GRW en hoe wordt die bepaald voor niet-broedvogels

Bij de methodiek voor het bepalen van de SvI (Vogel *et al.* 2021) is het voor de beoordeling van het aspect populatie nodig om de actuele populatieomvang te vergelijken met een Gunstige Referentiewaarde (GRW, ofwel *Favourable Reference Value* (FRV)). De GRW schetst de populatieomvang in een ecologische toestand van een populatie die gunstig is en is een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde waarde. Bij de bepaling worden alleen ornithologisch-ecologische aspecten betrokken. De GRW voor de populatiegrootte is geen doel op zich maar wel een belangrijke pijler voor de bepaling van de vitaliteit van de populatie. Voor een gunstige SvI moeten echter ook andere aspecten (verspreidingsgebied, leefgebied en toekomstperspectief) op orde zijn. Bij het bepalen van de GRW voor de populatie worden voor niet-broedvogels de hierna beschreven uitgangspunten gehanteerd.

- De Vogelrichtlijn bepaalt dat het niveau van de populatie ten tijde van de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn (1980), de *Directive Value* (DV), behouden moet blijven. Om te voorkomen dat de DV sterk wordt beïnvloed door piek- of daljaren wordt een gemiddelde over 5 seizoenen aangehouden: de periode 1977/78-1981/82. Wanneer de DV aantoonbaar gunstig is, wordt de GRW gelijk gesteld aan de DV. Er zijn echter gevallen waarbij de periode rondom 1980 aantoonbaar geen gunstige periode is, bijvoorbeeld als gevolg van drukfactoren zoals waterkwaliteit en doorwerking van pesticiden.
- Om te bepalen in hoeverre de DV een populatieomvang op een gunstig niveau weerspiegelt wordt deze vergeleken met de *Ecologisch Gunstige Referentie* (EGR). De EGR weerspiegelt net als bij broedvogels de gemiddelde populatieomvang in een periode waarin de ecologische omstandigheden voor de soort relatief gunstig waren. Deze gunstige referentieperiode varieert per 'voedsel-habitatgilde', soorten die overeenkomstige eisen stellen aan hun leefgebied (zie tabel 5.2 in Vogel *et al.* 2021). Wanneer de EGR op een hoger niveau dan de DV ligt, dan geldt de EGR als GRW; de DV zal dan een ongunstige of minder gunstige situatie weerspiegelen. Als GRW geldt dus de DV *tenzij* de EGR hoger is.
- Wanneer de GRW wordt gebaseerd op een EGR die beïnvloed is door een ontwikkeling vóór de inwerkingtreding van de Vogelrichtlijn die het leefgebied van een soort onomkeerbaar heeft verkleind, dan is de GRW naar beneden bijgesteld. Daarvan is sprake bij enkele soorten die in belangrijke mate gebruik maken van het Zuidwestelijke Deltagebied. Door de Deltawerken is foerageergebied definitief verloren gegaan en per relevante soort is dit in mindering gebracht op de GRW.
- In sommige gevallen kan de EGR niet worden bepaald, bijvoorbeeld omdat de soort sterk toeneemt (>1% per jaar). Dit is o.a. het geval bij soorten die zich recent gevestigd hebben. Dan is de GRW bepaald op het gemiddelde van de periode 2014/15-2019/20.

Voor een nadere uitleg wordt verwezen naar Vogel *et al.* (2021).

Figuur 1. Overzicht van de waarden waarmee de ‘Gunstige Referentiewaarde’ (GRW) voor de populatie van de Brandgans als niet-broedvogel is bepaald. Weergegeven is het globale populatieverloop op basis van de aantallen (seizoensgemiddelde, rode punten). Dit populatieverloop is weergegeven met een donkerblauwe solide lijn. Relevante waarden, inclusief de periode waar deze betrekking op hebben, zijn aangeduid met gekleurde horizontale balkjes: Directive Value (DV, 1977/78-1981/82, oranje), Ecologisch Gunstige Referentie (EGR, donkergroen) en populatieomvang in de periode 2014/15-2019/20 (donkerrood). De GRW zelf is weergegeven als lichtgroene horizontale lijn. Voor een verdere toelichting over de methodiek wordt verwezen naar box 1 en Vogel et al. (2021).

2. Landelijke opgave bij een gunstige Staat van Instandhouding (GSvI)

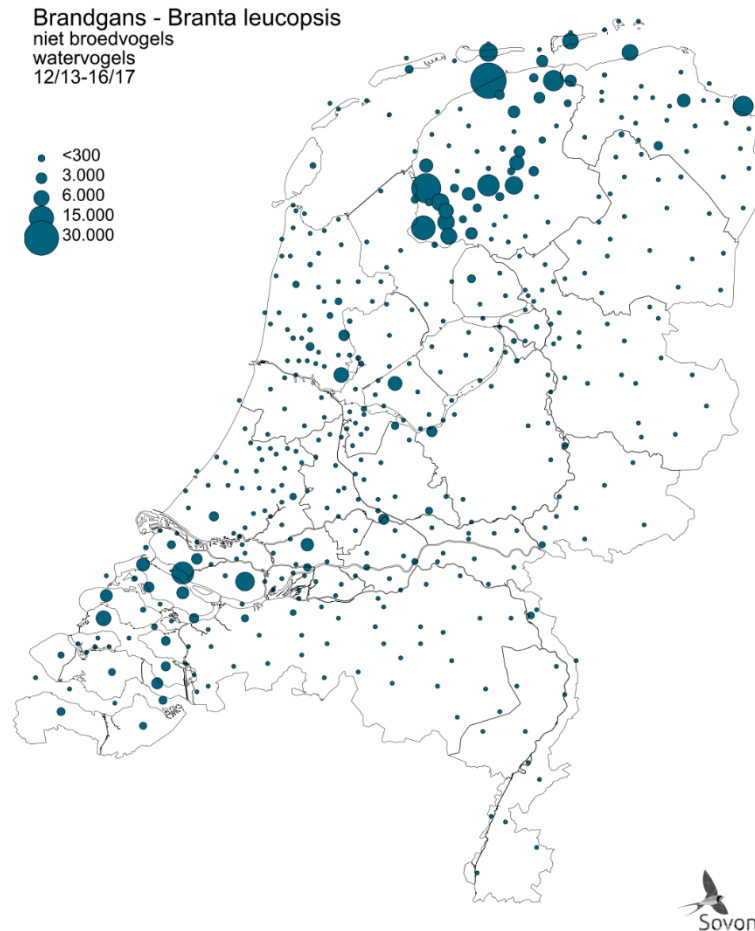
De populatieomvang overeenkomstig de GSvI komt uit op een seizoensgemiddelde van rond de 124.000 vogels. De landelijke opgave kan daarmee uitkomen op behoud van het huidige aantal overwinteraars.

III. Haalbaarheid

1. Beoordeling landelijke opgave

In de eerste helft van de 20^e eeuw was de Brandgans nog een onregelmatige wintergast, die gewoonlijk niet voor december arriveerde (Bijlsma *et al.* 2001). De landelijke winteraantallen namen sinds 1975/1976 met gemiddeld 8% per jaar toe (van der Jeugd 2018; figuur 1), en recent is de Brandgans de Kolgans als meest talrijke overwinterende ganzensoort in Nederland voorbijgestreefd. Hoewel er grote aantallen Brandganzen in Nederland broeden (in 2013-2015 16.000-22.000 paren; Sovon 2018) worden de ontwikkelingen in ons land 's winters sterk bepaald door de grote Russische broedpopulatie. Oorzaken voor de groei in de beginfase werden met name toegeschreven aan lagere sterftcijfers door verbeterde bescherming tegen jacht (Ebbing 1991). Bij de verdere toename speelt waarschijnlijk een combinatie van factoren een rol, waaronder verbeterde foerageeromstandigheden in de winter, verminderde vervolging in de Russische broed- en ruigebieden en de uitbreiding van het broedgebied naar de gematigde zone (Jensen *et al.* 2018). Recent laten de aantallen in Nederland overeenkomstig de flyway-populatie een stabilisatie zien. De afgeremde groei in de flyway komt onder andere voort uit een

laag broedsucces (EGMP 2021, Hornman *et al.* 2022). Daarnaast worden alleen al in EU-landen op dit moment jaarlijks meer dan 60.000 Brandganzen gedood onder voorwaarden van de derogatieregels in de EU, bovenop een nog onbekend aantal dat in Rusland wordt geschoten (EGMP 2021). Overwinterende Brandganzen verspreiden zich over grote delen van het land. Favoriete plekken zijn vooral graslandgebieden nabij de kust en langs de Grote Rivieren (figuur 2). De grootste concentraties bevinden zich nog altijd in de traditionele overwinteringsgebieden in Friesland en het Deltagebied (van der Jeugd 2018).

Figuur 2. Verspreiding van de Brandgans als niet-broedvogel in de periode 2012/13 - 2016/17. Weergegeven is het gemiddelde seizoensgemiddelde (vogels) per hoofdgebied (cluster van telgebieden) (Sovon 2022).

2. Knelpunten en maatregelen

Knelpunten

Op dit moment zijn er op landelijk niveau geen belangrijke knelpunten die het behoud van de GSvI van de Brandgans als niet-broedvogel in de weg staan. Aviaire influenza vormt wel een aandachtspunt. Geschat wordt dat tot 4,4% van de in Nederland overwinterende Brandganzen in 2020/21 door HPAI kan zijn doodgegaan (Caliendo *et al.* 2024). De onderstaande analyse richt zich dan ook op behoud van de gunstige situatie.

Beheer en herstel-/verbetermaatregelen

- Door zijn optreden in veelal grote groepen is de gevoeligheid van de Brandgans voor verstoring groot ('een groep is zo schuw als het schuwste individu in de groep'). Met name wandelaars, auto's en laag vliegverkeer van vliegtuigen en helikopters kunnen tot verstoring leiden (Krijgsveld *et al.* 2008), evenals jacht en landbouwwerkzaamheden (Provincie Fryslân 2023).
- Door de specifieke voorkeur van de Brandgans voor kort-grazige en hoog-productieve vegetatie prefereert de soort intensief begraasde graslandpercelen en is daarmee erg gevoelig voor extensivering van grasland- en kwelderbeheer, bijv. door verlaging van de begrazingsdruk van vee. Omzetting van grasland in akkers zal eveneens tot verminderde draagkracht leiden. Verkweldering

van een zomerpolder kan de kwaliteit van het leefgebied tijdelijk (enkele jaren) verminderen (ministerie van I&W 2016).

Regionale verschillen

Wanneer in de nabijheid van een Natura 2000-gebied schadebestrijding door middel van afschot plaatsvindt kan verstoring optreden van de vogels waarvoor dit gebied is aangewezen, waarmee de instandhoudingsdoelstellingen in het geding kunnen komen. Sterk wisselende aantallen Brandgansen op de slaappleatsen in Natura 2000-gebied Witte en Zwarte Brekken worden toegewezen aan een afname van het areaal geschikt foerageergebied in de nabije omgeving door verjaging (Provincie Fryslân 2014). De aantallen Kolgansen lieten in hetzelfde gebied een negatieve ontwikkeling zien vanaf het moment dat er in de nabijgelegen foerageergebieden verjaging en bestrijding mogelijk werd gemaakt (Kleefstra 2010).

Relevante ontwikkelingen op het vlak van beleid en beheer

- De Brandgans is één van de vier soorten gansen waarvoor binnen de African-Eurasian Waterbird Agreement (AEWA) een Adaptive Flyway Management Plan (AFMP) is ontwikkeld (Jensen *et al.* 2018, Nagy *et al.* 2021). Nederland participeert in dit plan. Uitgangspunt voor dit adaptieve beheer is het monitoren van alle beleidsvoornemens t.a.v. de soort (vooral afschot dat plaatsvindt onder de derogatieregels van de Vogelrichtlijn). Monitoringgegevens worden daartoe samengebracht in een populatiemodel. Doel van het AFMP is waarborging van de GSvI van de populatie binnen de gehele trekbaan. Voor een soort als de Brandgans, die niet op Annex II van de Vogelrichtlijn staat en daarom alleen met een speciale derogatie (bijv. voor het voorkomen van schade aan gewassen) bejaagd mag worden, kan er binnen deze randvoorwaarde ruimte zijn voor derogatie afschot, mits aan de voorwaarden voor derogatie wordt voldaan.
- In Nederland staat de Brandgans op de tweede plaats van schadeveroorzakende soorten (BIJ12 2022) en speelt een rol in de discussie rondom de vliegveiligheid op Schiphol (Faunabeheereenheid Noord-Holland 2018). In dat kader geven provincies ontheffingen af voor populatiebeheer (zomer) en verjaging met ondersteunend afschot (winter). Vanaf 2008 wordt op deze manier een groeiend aantal Brandgansen aan de populatie in Nederland onttrokken. In 2018-2020 ging het om gemiddeld 42.500 dieren per jaar (EGMP 2021), zowel overwinteraars als vogels uit de eigen broedpopulatie.

Ontwikkelingen op biogeografische schaal

De Russisch/Duitse en Nederlandse flyway-populatie, waartoe onze Brandgansen behoren, wordt op basis van januari-tellingen in de jaren 2018-2019 geschat op 1,4 miljoen individuen (Koffijberg *et al.* 2020). In januari 2015-2020 overwinterde gemiddeld 56% van deze populatie in Nederland. Sinds 1981 is de populatie jaarlijks met gemiddeld 9% toegenomen, maar recent is enige afvlakking zichtbaar (EGMP 2021, Wetlands International 2022). Bepalingen van het aandeel eerstejaars vogels in de populatie, als maat voor het broedsucces, laten zien dat het broedsucces is afgenomen. Waarnemingen in groepen gedurende de eerste helft van de winter in Nederland en delen van Duitsland kwamen in de jaren zeventig en begin jaren tachtig op een aandeel eerstejaars vogels van gemiddeld 15% en recent ligt dit rond de 10% (Hornman *et al.* 2022). De Brandgans is op Europees niveau gecategoriseerd als een soort van 'Least Concern' in de IUCN Rode Lijst (Birdlife International 2021).

Kennisleemtes

Er zijn op dit moment geen kennisleemtes die het behouden van de GSvI in de weg staan.

Beoordeling haalbaarheid populatieomvang in 2050

Op dit moment bevindt de Brandgans zich als niet-broedvogel in een GSvI en het toekomstperspectief is gunstig. In samenhang met de populatiegroei kan behoud van de Gunstige Referentie Populatie van 124.000 vogels (seizoensgemiddelde) als haalbaar worden beoordeeld.

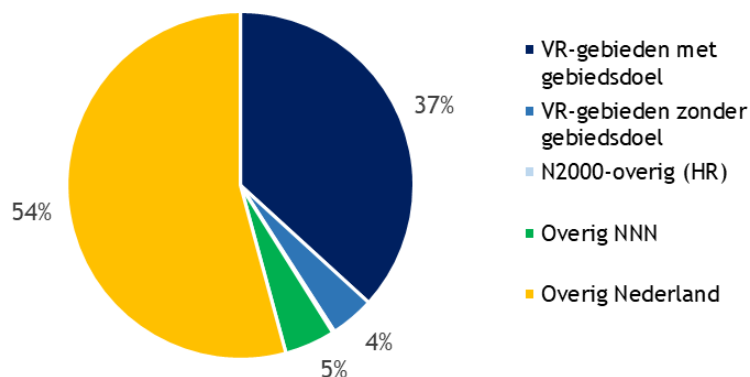
3. Advies landelijk doel

De populatieomvang bij een GSvI bedraagt 124.000 vogels (seizoensgemiddelde). De populatieomvang van ca. 370.000 vogels (seizoensgemiddelde) die momenteel in Nederland aanwezig is ligt hier ruim boven. Het toekomstperspectief wordt door de afwezigheid van grote knelpunten als 'gunstig' beoordeeld. Het advies is daarom om het landelijke doel op 124.000 vogels (seizoensgemiddelde) te stellen, overeenkomstig de omvang waarbij de soort duurzaam in het leefgebied kan voortbestaan. De landelijke opgave is in de huidige situatie gerealiseerd, er is een ruime marge.

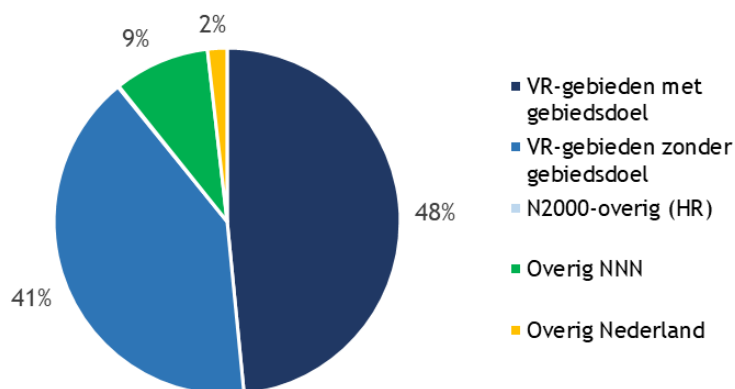
IV. Regionale opgave

1. Actueel voorkomen

In de afgelopen zes seizoenen (2014/15-2019/20) bevond op basis van het seizoensgemiddelde ruim 35% van de bij ons overwinterende Brandganzen zich binnen vogelrichtlijngebieden met een gebiedsdoel (foerageerfunctie) voor deze soort (figuur 3). Ruim de helft van de populatie overwintert in 'overig Nederland', waar ze voornamelijk in graslandgebieden foerageren. Op basis van tellingen op slaappleaatsen bevond bijna 90% van de getelde aantallen zich binnen Natura 2000-gebieden (figuur 4). De Brandgans is binnen Nederland voor het vinden van wateren om te rusten en slapen dan ook sterk afhankelijk van het netwerk van Natura 2000-gebieden.

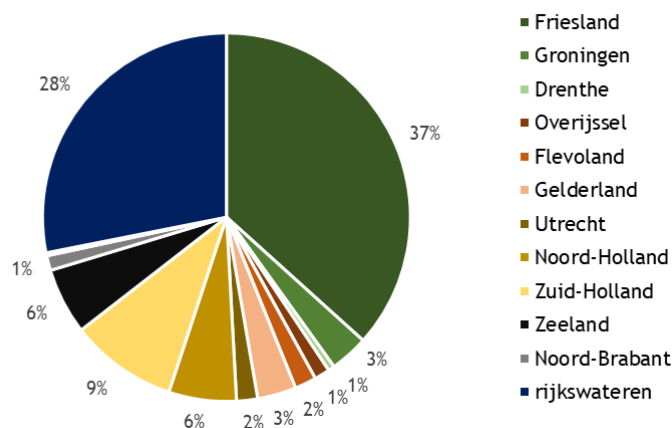

Figuur 3. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20, op basis van seizoensgemiddelde) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de **foerageerfunctie** voor de Brandgans als niet-broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrichtlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

Figuur 4. Aanwezigheid in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20, op basis van seizoensmaxima) in onder de Vogelrichtlijn aangewezen Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel voor de **slaappleaatsfunctie** voor de Brandgans als niet-broedvogel, de overige vogelrichtlijngebieden, overige Natura 2000-gebieden (habitatrichtlijngebieden), overig Natuurnetwerk Nederland (NNN) en overig Nederland (buiten N2000/NNN).

In figuur 5 wordt de verdeling gepresenteerd over de provincies en de rijkswateren. Het provincie-aandeel is exclusief rijkswateren, de aantallen in het rivierengebied worden wel aan de provincies toegekend. Voor deze indeling is gekozen omdat provincies en RWS (rijkswateren) de voortouwnemers voor de beheerplannen zijn. De Brandgans komt als niet-broedvogel verspreid over heel Nederland voor, waarbij Friesland de belangrijkste regio is met 37% van de winterpopulatie, gevolgd door de rijkswateren (28%).

Figuur 5. Aanwezigheid van de Brandgans als niet-broedvogel in de afgelopen zes jaar (2014/15-2019/20) per provincie (exclusief rijkswateren) en in de rijkswateren. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. In Limburg bevindt zich minder dan 1% van de overwinterende aantallen.

Het Natura 2000-gebied Waddenzee is met gemiddeld 20% van de overwinterende aantallen het belangrijkste gebied voor de Brandgans binnen Nederland (tabel 3). De Waddenzee herbergde in 2019/20 in oktober en april meer dan 50% van de in Nederland getelde aantallen. Maximaal ging het om ruim 181.000 vogels in april. De belangrijkste deelgebieden zijn hier de Friese Noordkust, de Dollard en Ameland (Hornman *et al.* 2022). Buitendijks slapen en foerageren de Brandganzen hier op kwelders en in zomerpolders (ministerie van I&W 2016). Een ander belangrijk gebied is het IJsselmeer, wat één van de grootste slaapplekken voor Brandganzen in Nederland betreft (vogels vooral afkomstig uit Friesland). Verder komt het belang van de provincie Friesland voor de Brandgans goed naar voren, met acht van de 10 belangrijkste gebieden gelegen in deze provincie.

Tabel 3. De belangrijkste gebieden voor de Brandgans als niet-broedvogel in de winterseizoenen 2014/15-2019/20 alsmede overige Natura 2000-gebieden met een instandhoudingsdoel (IHD) voor deze soort. Het procentueel aandeel in de Nederlandse winterpopulatie is indicatief weergegeven (afgezet tegen landelijk seizoensgemiddelde of -maximum). Functie(s) van het gebied: f (foerageren), s (slapen). Type berekening (waarde): g = seizoensgemiddelde, m = seizoensmaximum. VR* = (mede) onder de Vogelrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied met een instandhoudingsdoel voor de Brandgans als niet-broedvogel, HR = in het kader van de Habitatrichtlijn aangewezen als Natura 2000-gebied (indien >5%), NNN = Natuurnetwerk Nederland (indien >5%), overig = overig Nederland, rw = rijkswateren (voortouwnemer RWS), IHD = huidig instandhoudingsdoel, - = geen IHD.

Gebied	Status	Regio	Functie (waarde)	Huidige populatie	Aandeel in NL	IHD (vogels)
Waddenzee	VR*/HR	rw	f,s (g)	72.540	20%	36.800
IJsselmeer	VR*/HR	rw	s (m)	118.221	15%	26.200
Wonseradeel en Workum	NNN/overig	Fr	f (g)	30.731	8%	-
Sneekermeergebied	VR*	Fr	s (m)	55.274	7%	60.300
Opsterland en Smalingerland	NNN/overig	Fr	f (g)	16.534	5%	-
Oudegaasterbrekken, Fluessen en omgeving	VR*/HR	Fr	s,f (m)	31.095	4%	39.300
Alde Feanen	VR*/HR	Fr	s (m)	29.735	4%	6.100
Gaasterland en Lemsterland	NNN/overig	Fr	f (g)	13.641	4%	-
Polders rond het Sneekermeer	overig	Fr	f (g)	12.845	3%	-
Anjumerkolken en Kollumerland	overig	Fr	f (g)	12.774	3%	-
Haringvliet	VR*/HR	rw	f,s (g)	9.753	3%	14.800
Oudeland van Strijen	VR*	ZH	f (g)	7.754	2%	1.500
Oosterschelde	VR*/HR	rw	f,s (g)	7.560	2%	3.100
Groote Wielen	VR*/HR	Fr	s (m)	10.622	1%	11.800
Deelen	VR*	Fr	s (m)	10.312	1%	9.900
Biesbosch	VR*/HR	NB	s (m)	10.186	1%	4.900
Rijntakken	VR*/HR	Gl	s (m)	8.479	1%	5.200
Donkse Laagten	VR*	ZH	s (m)	8.163	1%	behoud
Oostvaardersplassen	VR*	Fl	f,s (g)	5.309	1%	1.800

Gebied	Status	Regio	Functie (waarde)	Huidige populatie	Aandeel in NL	IHD (vogels)
Rijntakken	VR*/HR	Gl	f (g)	4.714	1%	920
Lauwersmeer	VR*	Gr	f,s (g)	3.567	1%	1.700
Alde Feanen	VR*/HR	Fr	f (g)	3.437	1%	430
Grevelingen	VR*/HR	rw	f,s (g)	3.144	1%	1.900
Polder Zeevang	VR*	NH	f (g)	2.725	1%	70
Krammer-Volkerak	VR*/HR	rw	f,s (g)	2.134	1%	1.100
IJsselmeer	VR*/HR	rw	f (g)	2.063	1%	1.500
Duinen Goeree & Kwade Hoek	VR*/HR	ZH	s (m)	4.767	<1%	32.400
Witte en Zwarte Brekken	VR*	Fr	s (m)	3.745	<1%	6.200
Biesbosch	VR*/HR	NB	f (g)	1.664	<1%	870
Markermeer & IJmeer	VR*/HR	rw	f,s (g)	1.276	<1%	160
Sneekermeergebied	VR*	Fr	f (g)	938	<1%	740
Leekstermeergebied	VR*	Dr	f,s (g)	545	<1%	110
Hollands Diep	VR*/HR	rw	f,s (g)	473	<1%	160
Van Oordt's Mersken	VR*/HR	Fr	f,s (g)	460	<1%	4.200
Veerse Meer	VR*	rw	f,s (g)	412	<1%	600
Duinen Goeree & Kwade Hoek	VR*/HR	ZH	f (g)	357	<1%	110
Markiezaat	VR*	NB	f,s (g)	196	<1%	130

2. Advies voor regionale opgave voor 2050

Het voorgestelde landelijke doel voor 2050 vormt het uitgangspunt voor de regionale opgaves. De opgave wordt verdeeld naar rato van het aandeel van de regio in de landelijke populatie, tenzij er redenen zijn om daar gemotiveerd van af te wijken. Dat kan door verschillen in regionale trends (makkelijker te realiseren in regio's waar de soort het beter doet), verschil in areaal potentieel leefgebied en/of de nabijheid van bronpopulaties voor herstel. Bij de Brandgans is er geen reden om af te wijken van de verdeling op basis van het huidige regioaandeel in het landelijke totaal. Omdat er voor de Brandgans geen aanvullende landelijke opgave is, is er ook geen aanvullende regionale opgave (tabel 4). In beginsel kan dan worden gestuurd op behoud, waarvoor informatie over de actuele regionale aantallen houvast biedt. De Brandgans komt buiten de broedtijd verspreid over heel Nederland voor, waarbij Friesland en de rijkswateren de belangrijkste regio's zijn met respectievelijk 37% en 28% van de winterpopulatie.

Tabel 4. Voorstel voor opgave (aantal vogels, seizoensgemiddelde) per regio (rijkswateren en provincies exclusief aandeel rijkswateren) van de populatie van de Brandgans als niet-broedvogel voor 2050. De rijkswateren zijn gedefinieerd als het voortouwgebied van RWS. Tevens weergegeven zijn de huidige populatieomvang (gemiddeld seizoensgemiddelde), het aandeel binnen Nederland van de huidige populatie en de korte termijntrend. De trend heeft betrekking op de provincies inclusief de rijkswateren. Het huidige aantal vogels per regio is als vertrekpunt gehanteerd bij het voorstel voor de regionale opgaves. n.b. = niet bepaald. Bij een onzekere trend is geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk.

Regio	Huidige populatie (2014/15-2019/20)	Landelijk aandeel regio (2014/15-2019/20)	Trend (2008/09-2019/20)	Voorstel regionale opgave 2050
Friesland	140.000	37%	matige toename	46.000
rijkswateren	100.000	28%	n.b.	34.500
Zuid-Holland	35.000	9%	stabiel	11.700
Noord-Holland	22.000	6%	sterke toename	7.400
Zeeland	21.000	6%	matige toename	7.000
Gelderland	13.000	4%	matige toename	4.400
Groningen	12.000	3%	matige toename	4.000
Flevoland	7.000	2%	sterke toename	2.300
Utrecht	7.000	2%	onzeker	2.300
Overijssel	5.000	1%	onzeker	1.700
Noord-Brabant	5.000	1%	onzeker	1.700
Drenthe	2.000	1%	sterke toename	650
Limburg	1.000	<1%	matige toename	350
Landelijk	370.000	100%	matige toename	124.000

V. Prioritering

De Brandgans bevindt zich als niet-broedvogel in een GSvI en er zijn voor zover bekend geen belangrijke potentiële conflicten met landelijke doelen of gebiedsdoelen met habitattypen en/of andere soorten. Er is daarmee geen aanleiding om via prioritering in enige vorm bij te sturen.

Literatuur

- BIRDLIFE INTERNATIONAL. 2021. European Red List of Birds. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- BIJLSMA R.G., HUSTINGS F. & CAMPHUYSEN C.J. 2001. Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2). GMB Uitgeverij/KNNV Uitgeverij, Haarlem/Utrecht.
- CALIENDO V., KLEYHEEG E., BEERENS N., CAMPHUYSEN K.C.J., CAZEMIER R., ELBERS A.R.W., FOUCHIER R.A.M., KELDER L., KUIKEN T., LEOPOLD M., SLATERUS R., SPIERENBURG M.A.H., VAN DER JEUGD H., VERDAAT H. & RIJKS J.M. 2024. Effect of 2020-21 and 2021-22 Highly Pathogenic Avian Influenza H5 Epidemics on Wild Birds, the Netherlands. *Emerging Infectious Diseases* 30: 50-57.
- EBBINGE B.S. 1991. The impact of hunting on mortality rates and spatial distribution of geese, wintering in the Western Palearctic. *Ardea* 79: 197-209.
- EGMP. 2021. Population Status and Assessment Report 2021. EGMP Technical Report No. 19 Bonn, Germany.
- FAUNABEHEERENHEID NOORD-HOLLAND. 2018. Ganzenbeheerplan Omgeving Schiphol 2018-2024.
- HORNMAN M., KAVELAARS M., KOFFIJBERG K., HUSTINGS F., VAN WINDEN E., VAN ELS P., KLEEFSTRA R., SOVON GANZEN- EN ZWANENWERK GROEP & SOLDAAT L. 2022. Watervogels in Nederland in 2019/2020. Sovon rapport 2022/06, RWS-rapport BM 22.03. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- JENSEN G.H., MADSEN J., NAGY S. & LEWIS M. (COMPILERS). 2018. AEWa International Single Species Management Plan for the Barnacle Goose (*Branta leucopsis*) - Russia/Germany & Netherlands Population East Greenland/Scotland & Ireland Population Svalbard/South-west Scotland Population. AEWa Technical Series No 70, Bonn, Germany.
- VAN DER JEUGD H. 2018. Brandgans *Branta leucopsis*. Pp. 62-63 in: Sovon Vogelonderzoek Nederland. 2018. Vogelatlas van Nederland. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- VAN KLEUNEN A., VAN ROOMEN M., JANSSEN J.A.M., KUITERS A.T., VAN WINDEN E., BOELE A., SCHMIDT A.M. & VAN VREESWIJK T. 2017. Advies over correcties en bijstellingen van Natura 2000-doelen; Achtergronddocument bij het rapport Advies over de Natura 2000 doelensystematiek en Natura 2000-doelen. Rapport 2779C. Sovon-rapport 2016/27. Wageningen Environmental Research, Wageningen.
- KLEEFSTRA R. 2010. Reactie: Slaapplaatsen van ganzen: casus Witte en Zwarte Brekken. *De Levende Natuur* 111: 136-140.
- KOFFIJBERG K., VAN WINDEN E., CLAUSEN P., NIELSEN R.D., DEVOS K., HAAS F., NILSSON L., ISAKSEN K., HJELDBERG H., MADSEN J., LEHTINIMIE T., TOIVANEN T., TOMBRE I. & WAHL H. 2020. Barnacle goose Russia/Germany & Netherlands population status report 1980-2018. Doc. AEWa/EGMIWG/5.17.
- KRIJGSVELD K.L., SMITS R.R. & VAN DER WINDEN J.R. 2008. Verstoringsgevoeligheid van vogels. Update literatuurstudie naar de reactie van vogels op recreatie. Rapport nr. 08-173. Bureau Waardenburg, Culemborg.
- MINISTERIE VAN LNV. 2006. Natura 2000 doelendocument. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag.
- MINISTERIE VAN I&W. 2016. Natura 2000-beheerplan Waddenzee periode 2016-2022.
- NAGY S., HELDBJERG H., JENSEN G.H., JOHNSON F., MADSEN J., MEYERS E. & DERELIEV S. 2021. Adaptive Flyway Management Programme for the Russia/Germany & Netherlands population of the Barnacle Goose *Branta leucopsis*. Doc. AEWa/EGMIWG/6.14/Rev.2
- PROVINCIE FRYSLÂN. 2014. Natura 2000-beheerplan Merengebied; Sneekermeergebied, Witte en Zwarte Brekken, Oudegaasterbrekken, Fluessen e.o. Altenburg & Wymenga / Provincie Fryslân, Leeuwarden.
- PROVINCIE FRYSLÂN. 2023. Natuurdoelanalyse Alde Feanen. Concept juni 2023, opgesteld door Opgave Groen, Provincie Fryslân.
- SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2018. Vogelatlas van Nederland. Broedvogel, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- VOGEL R., FOPPEN R., VAN DEN BREMER L., VAN TURNHOUT C.A.M. & VAN ROOMEN M. 2021. Methodiek voor de bepaling van de staat van instandhouding van vogels. Sovon-rapport 2021/26. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Geraadpleegde websites

BIJ12. 2022. Cijfers faunaschade 2020. <https://www.bij12.nl/wp-content/uploads/2021/06/BIJ12-uitgekeerde-faunaschade-2020-Nederland-en-alle-provincies.pdf>. Geraadpleegd op 28/02/2022.

SOVON VOGELONDERZOEK NEDERLAND. 2022. Brandgans. <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1670>. Geraadpleegd op 22/02/2022.

WETLANDS INTERNATIONAL. 2022. Waterbird Population Estimates. <http://wpe.wetlands.org/>. Geraadpleegd op 28/02/2022.